

quando a Deo revelationem accipiunt, ut contra Montanum disputat, in Proemio Habacuc, ex illo 1 Corint. 14: *Spiritus Prophetarum Prophetis subjecti sunt*. De quo etiam videri potest D. Thom. 2. 2, q. 173, art. 3, ad 4.

11. Ratio denique est, quia, licet in extasi fortasse intellectus rapiatur ex necessitate ad aliquid considerandum, maxime quando recipit divinam aliquam impressionem et revelationem, sicut contigit Petro in illo excessu mentis, et Salomoni, qui ex necessitate motus est, ut audiret Deum sibi loquentem, nihilominus non ita absorbetur mens in una consideratione objecti, quin possit libere considerare aliquam rationem commodi vel incommodi in eo quod proponitur, et ideo potest in illo raptu inveniri indifferentia iudicii sufficiens ad libertatem quoad specificationem. Sive haec libertas tantum sit intra latitudinem objectorum et actuum honestorum, sive etiam inter bonum et malum; utroque enim modo accidere potest, juxta divinæ gratiæ abundantiam, vel justam permissionem; unde accidere potest, ut in hac ipsa contemplatione aliquis vel in superbiam efferatur, vel alio modo decipiatur.

12. *Satisfit argumentis.* — *Judicium in contemplatione adhuc retinere aliquam indifferentiam.* — Ad argumenta in principio posita imprimis generatim dicitur, contemplationem etiam intentissimam ordinarie non esse tam necessariam, etiam quoad actum intellectus, quin sit in potestate voluntatis cessare, et suspendere illam, juxta id Canticor. 8: *Adjuro vos, filiae Jerusalem, ne suscitetis, neque exigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.*

Ita exponente Bernard., serm. 52 in Cantica. Deinde nego in illo actu, licet in se necessario, deesse indifferentiam in judicio, quæ ad libertatem actus voluntatis sufficiat, quia, licet illa contemplatio aliquo modo necessaria sit quoad aliquam attentionem intellectus, nihilominus et habet indifferentiam ex parte objecti, quatenus non judicat illud esse necessario diligendum, et præterea secum admittit libertatem considerandi in illo plures rationes, ut declaratum est. Unde Bernardus, in dicto sermone 52 in Cantica, expresse dicit, in illa contemplatione et extasi fieri posse liberos discursus. Ad aliam vero difficultatem ex ligamento sensuum respondetur, illam doctrinam procedere, quando sensus ligantur per corporalem somnum et vapores corporeos, et intelligendam esse secundum naturæ ordinem; nam per gratiam extraordinariam aliud fieri potest, ut explicavi. Et ratio illius impedimenti non est sola carentia sensationem externarum, sed est ineptitudo phantasie ad ordinatum usum specierum. Et ideo non procedit illa doctrina de abstractione a sensibus, quæ non est per obtrusionem (ut sic dicam), sed per animæ suspensionem et elevationem; haec enim non impedit perfectum usum rationis et libertatis, ut declaratum est. Unde recte Bernardus supra: *Non est (inquit) is sponsæ somnus dormitio corporis, vel placida, quæ sensus carnis suaviter sopit ad tempus, etc.*; et infra: *Magis autem istius modi vitalis vigilque sopor sensum interiorum illuminat*; et infra: *Revera enim dormitio est, quæ tamen sensum non sopiat, sed abducat.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

INDEX CAPITULI LIBRI TERTII

DE ORATIONE VOCALI IN COMMUNI, ET PRÆSERTIM DE PRIVATA.

-
CAP. I. Sitne oratio vocalis actus honestus ac religiosus.	CAP. V. Sitne attentio necessaria ad effectus orationis vocalis.
CAP. II. Quotuplex sit oratio vocalis.	CAP. VI. Utrum oratio privata sit necessaria ex præcepto.
CAP. III. Sitne de ratione orationis vocalis intentio orandi.	CAP. VII. De circumstantiis ad orationem necessariis.
CAP. IV. An attentio sit de ratione orationis vocalis.	CAP. VIII. De Oratione Dominica.
	CAP. IX. De Salutatione Angelica.
-

LIBER TERTIUS

DE ORATIONE VOCALI IN COMMUNI

ET PRÆSERTIM DE PRIVATA.

Præsentis libri institutum. — Vocalis oratio ultra mentale addit sensibilem significationem ejus desiderii, aut petitionis quæ in mente versatur, voce facta; et ratione hujus significationis ad externos actus virtutis pertinet: potestque habere proprias conditiones, proprietates, effectus, aut obligationes, quas in hoc et sequenti libro explicare necesse est. Suppositis autem his, quæ diximus de oratione in communi, nihil nobis dicendum superest de vocali oratione quoad physicam entitatem ejus, nam hoc satis per se constat ex his, quæ philosophi de voce, et signis sensibilibus tractant. Quomodo autem vocalis oratio a mentali procedat, in cap. 3 et 4 declarabimus. Igitur in hoc libro præcipue agendum est de his, quæ ad moralem doctrinam vocalis orationis pertinent, nimurum de honestate, de utilitate et effectibus ejus, et quot modis fieri possit ac debeat.

CAPUT I.

UTRUM VOCALIS ORATIO SIT HONESTUS AC RELIGIOSUS ACTUS?

1. *Hæreticorum error damnantium usum orationis vocalis.* — Nonnulli ex hæreticis absolute dammarunt usum vocaliter orandi, quem errorem videtur interdum attribuere Wiclepho Waldensis, tomo tertio, titul. 4, cap. 1 et sequenti. Tamen ille videtur potius damnasse cantus ecclesiasticos, et modum orandi alta voce, quam simpliciter per vocem, et ideo contra illum agemus libro sequenti. Præteolus autem in Elencho Hæresum refert, ex Lindano et aliis, hæreticos hujus temporis dictos Trinitarios inter alia dixisse, eo quod Deus spiritus sit, in solo spiritu esse a nobis orandum, id est, mentaliter, et non vocaliter invocandum esse. Itaque solum vi-

dentur fundari in verbis illis Christi, Joan. 4: *Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare.* Ratione etiam possumus hunc errorem confirmare, quia vox sensibilis solum instituta est ad loquendum cum his, qui audire illam possunt, et per illum percipere interiores actus hominis loquentis, et non aliter. At Deus nec sensibiliter audit, nec indiget tali signo ad videndas hominis cogitationes; ergo superstitiosum et vanum est ad Deum dirigere vocales orationes. Unde sicut Elias deridebat Prophetas Baal, 3 Reg. 18, dicens: *Clamate voce majori, Deus enim vester forsitan cum alio loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur, ita haeretici reprehendunt eos, qui voce orant ad Deum, quia per hoc significant Deum aliter audire non posse.*

2. *Error solum Dominicam admittens Orationem.* — *Fundamenta.* — Hunc errorem limitarunt alii haeretici ex factione Waldensium, dicti Insabbatati. Dixerunt enim (ut Prateolus refert) nullam orationem, praeter Dominicam, admittendam esse. Itaque fatebantur orationem illam voce posse proferri; videbant enim Christum Dominum de modo exterius et vocaliter orandi fuisse locutum, quando illam docuit; negabant autem alias orationes esse licitas, vel quia crediderunt hominem non posse sua voluntate introducere modum loquendi cum Deo, quem ipse non probavit; vel quia existimarent Christum Dominum, prescribendo illum orandi modum, omnem alium tacite prohibuisse; vel quia putabant servandum esse purum Evangelium, in sensu erroneo, quem novi haeretici sequuntur, nimirum, ut in his quae ad ritum colendi Deum pertinent, non liceat nobis aliud vel aliter facere, quam scriptum in Evangelio sit.

3. *Prima assertio: ex natura rei, et ex omni iure, vocalis oratio est licita, si bene fiat.* — Dicendum vero est primo, ex natura rei, et ex omni iure, tam divino quam humano, licitum et sanctum esse vocales orationes ad Deum fundere, si debita fide ac intentione fiant. Assertio est de fide, quam satis probat communis usus, et traditio Ecclesiae quam latius ostendemus libro sequenti. Nam, si licitum est orare voce alta et cantu, simpliciter est licita oratio vocalis, sive alte, sive summisse fiat. Unde interdum legimus in Scriptura orationem alta voce factam, interdum summissa. Priori modo aiebat David: *Voce mea ad Dominum clamari, voce mea ad Dominum deprecatus sum, Psalm. 141;* vel: *Voce mea ad Deum,*

et intendit mihi, Psalm. 76; et Psalm. 140: Intende voci meæ, cum clamavero ad te; et Ps. 5: Intende voci orationis meæ. At in 4 lib. Reg., c. 4, legimus Annam, dum funderet preces coram Deo, locutam fuisse in corde suo, et additur: *Tantumque labia illius morebantur, et vox penitus non audiebatur.* Unde constat non solum animo, sed etiam corpore orasse, quamvis voce adeo sumissa, ut non audiretur. Ut ita constet omnes modos orandi corporali lingua et ore, in Scriptura esse approbatos. Nam quod illa oratio Annae Deo placuerit, tractat optime Chrys., hom. 79 ad Pop., et ex effectu ejus satis constat. Denique ex Evangelio constat Christum Dominum exemplo suo orationem vocalem approbasse, Joan. 11, et Matt. 6 illam docuisse.

4. *Quas ob causas voce oremus.* — Ad explicandam autem hujus veritatis rationem, addidi in assertione illa verba: *Si debita fide ac intentione fiat.* Non enim oramus voce sensibili, ut fingunt haeretici, ad excitandum Deum, vel quia putemus Deum indigere nostris signis sensibilibus, ad nostras cogitationes, vel desideria cognoscenda; quis enim, nisi infidelis vel ignoransissimus, potest tam humiliter sentire de Deo? Primo igitur oramus voce, ut nos ipsos ad devotionem excitemus, ut ait Aug., Epist. 121, cap. 9. Secundo, ex eodem Aug. ibid., *ut per certa intervalla horarum, nos ipsos admoveamus, et quantum in hoc desiderio proficerimus, nobis ipsis innotescamus.* Et infra: *Admonentes nos ipsos in id, quod desiderabamus intendere, ne quod tepescere cæperat, omnino frigescat.* Atque ita exponens illud Pauli ad Colossens. 4: *Petitiones restoræ innotescant apud Deum,* ait non sic accipendum esse, tanquam Deo innotescant, qui eas, et antequam essent, utique noverat, sed nobis innotescant apud Deum, per tolerantiam, non per jactantiam. Tertio, quia corpore et spiritu constamus, oramus non solum spiritu, sed etiam corpore, ut utroque Deum colamus, juxta illud Osee, decimo quarto: *Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum, et reddemus vitulos laborum nostrorum.* Ubi Hieronymus: *Reddituros se esse dicunt laborum vitulos, et Dei laudes perpeti voce cantaturos.* Consonatque illud Psalm. 50: *Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam.* Et illud Ecclesiast. 39: *Confitemini illi in voce laborum restrorum;* et ad Hebr. 3: *Offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum laborum confitentium nomini ejus.*

5. *Secunda assertio: non solum verbis Dominicæ Orationis, sed aliis etiam licet orare vocaliter.* — *Probatur ex Scriptura.* — Secundo dicendum est, non solum verbis Dominicæ Orationis, sed etiam aliis ad pium animi affectum, desiderium, vel sensum explicandum aptis, licitum esse ac conveniens, vocaliter orare Deum. Assertio est de fide, quæ satis constat communis consensu, et traditione totius Ecclesiae, et usu omnium fidelium piorum. Et de Christo ipso legimus Matt. 26, quod *hymno dicto exierunt in montem Oliveti,* ubi constat Christum orationem aliquam (quæcumque tandem illa fuerit) in laudem Dei dixisse, ut Patres adnotarunt. Imo Paulus, primæ ad Cor. 14, ad omnes fideles, qui in Ecclesia convenient; sic inquit: *Cum convenitis, unusquisque vestrum psalmum habet, etc., omnia ad ædificationem fiant.* Itaque dummodo ad ædificationem sit modus orandi, unicuique licitum est pro sua devotione orare, neque est omnibus unica Dominicæ Orationis orandi forma præscripta. Et inferius subdit idem Apostolus, loquens de illo qui nescit ita loqui, ut ab aliis intelligatur: *Si non fuerit interpres, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, et Deo.* Non præcipit ut solam Dominicam Orationem proferat, sed liberum unicuique relinquat loqui Deo juxta devotionem suam, quando sibi tantum et Deo loquitur, dummodo digne Deo loquatur, hoc enim semper et ex natura rei necessarium est. Ratio denique est, quia Christus Dominus, docens Apostolos orare, *Pater noster, etc.,* dedit quidem perfectum orandi modum, et quasi eximium quoddam exemplar vocalis orationis, brevemque et accommodatam omnibus orandi formam, non tamen cæteras orationes vocales prohibuit; nullo enim verbo aut facto hanc prohibitionem significavit, nec Sancti Patres illam intellexerunt. Unde cum de Oratione Dominicæ loquuntur, ad summum asserunt Dominicam Orationem præcellere inter omnes orationes vocales, et illas excellere auctoritate, brevitate, perfectione, et efficacitate, ut constat ex Cypriano et Tertulliano, illius orationis expositoribus, et aliis Patribus, quos referunt Bellarm., lib. de Bonis oper. in particulari, c. 4, et Durand., de Ritib. Ecclesiae, lib. 2, c. 46. Significat quidem Augustinus non licere orare quippam quod oratione Dominicæ non contineatur. Ait enim Epist. 121, c. 12: *Quælibet alia verba dicamus, quæ affectus orantis, vel præcedendo format, utclareat, vel consequendo attendit,*

ut crescat, nihil aliud dicimus, quam quod ista oratione Dominicæ positum est, si recte et congruenter oramus; quisqu Isaurem id dicit, quod ad istam evangelicam precationem pertinere non possit, etiamsi non illicite orat, carnaliter orat, quod nescio, quomodo non dicatur illicite, quandoquidem spiritus renatos non nisi spiritualiter docet orare. At vero quod non liceat alia forma verborum uti ad orandum, dici nullo modo potest. Atque ita concludit idem Augustinus supra: *Unde liberum est aliis atque aliis verbis, eadem tamen in orando dicere, sed non debet esse liberum alia dicere.* Quod pertinet ad materiam orationis, de qua infra dicemus, simulque illas petitiones Dominicæ Orationis exponemus.

6. *Objectio.* — *Solutio.* — *Solutio magis illustratur.* — Dices, esto non sit simpliciter malum et prohibitum uti oratione vocali, saltem esse melius et congruentius illa non uti, quia melius est verba Christi proferre, quam propria, et quia semper eligendum est quod est perfectius. Respondeatur negando consequentiam. Debent quidem Christiani illam orationem dicere et intelligere, et fortasse ex præcepto tenentur, ut infra videbimus; consilium etiam est ut quotidie eam recitent. Imo Clemens Papa, lib. 7 Consit., cap. 25, Christianis omnibus consulit, ut ter in die Dominicam Orationem proferant. Semper tamen illam orationem proferre, et nulla alia uti, consilium non est, imo superstitionis eset, si tanquam necessarium observaretur. Unde eleganter Tertul., de Orat., c. 9: *Promissa legitima et ordinaria oratione* (id est, Dominicæ), *quasi fundamento, accidentium jus est desideriorum, jus est superstruendi extrinsecus petitiones.* Ratio imprimis esse potest, quia (quæ est humana conditio) eadem semper verba proferre, tedium afferret, et attentionem ac devotionem non excitaret, varietas autem delectat, et recreat animum: *Ex hoc ergo* (ut ait Isidorus, lib. 4 de Divin. Off., c. 9) *orta est consuetudo Ecclesiae uti precibus, instar earum quas docuit Christus.* Deinde, quamvis oratio illa generalia capita petendi contineat, nihilominus saepè expedit hoc vel illud in specie petere, et pro hac vel illa persona orare, et interdum immediate ad Deum, interdum vero per Virginem et per alios Sanctos, ex quibus capitibus varietas orationum orta est; eam ergo vitare superstitionis eset. Alias etiam orandi formas ab Ecclesia receptas non probare, aut tanquam malas et ineptas respuere, haereticum eset.

Existimare autem nunquam expedire eis uti, eo quod semper melius sit orationem Dominicam recitare, plus esset quam temerarium, cum sit contra sensum et usum totius Ecclesiae. Nec semper et in omnibus circumstantiis est melius vel utilius, omne id quod de se est perfectius. Nam orare ex se est perfectius quam legere, et non tamen quolibet tempore et loco est melius. Sic ergo, licet Christi oratio et verba secundum se perfectiora sint, non propterea in omni loco et tempore utendum est illis, neque id semper est melius, quamvis ceteris paribus, et servata opportunitate, illa oratio ceteris praferenda sit.

7. *Tertia assertio: non est necesse certa forma ut oratio vocalis sit honesta.* — Addo ultimo non esse necessarium certa et praescripta forma uti, ut oratio vocalis sancta et honesta sit. Hoc etiam est certum, et colligi potest ex Scriptura, nam in Testamento veteri referuntur variæ formæ, et modi orandi, sanctarum personarum, ut Danielis, Ezechielis, Manasses, Susannæ, et aliorum, qui non orabant secundum aliquam praescriptam formam, sed prout uniuersique Spiritus Sanctus dictabat. David etiam in Psalmis innumeros orandi modos habet, et non solum res diversas, sed etiam eamdem pluribus verborum formulis postulare solebat. Ut maxime videtur licet in Psalm. 118, ubi divinæ legis observationem fere singulis versibus postulat, utens semper diversa forma verborum: *Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificaciones tuas*; et iterum: *Justificationes tuas custodiā, non me derelinquas usquequaque*; et rursus: *Benedictus es, Domine, doce me justificationes tuas*, etc. De Christo etiam Domino ex Evangelio constat, non servasse in orando certam verborum formam; aliter enim oravit Joan. 11, Lazarum resuscitatus, aliter vero in horto ad Patrem transiturus; imo ibi ter orans non eadem verba semper dixisse refertur. De Apostolis etiam legimus Actor. primo, orasse pro electione Matthiae, non ex praescripta forma, sed prout temporis, loci et materiae expediebat. Ratio autem est, quia ex natura rei licitum unicuique est voce orare juxta suæ mentis affectum, sensum, vel capacitatem, et nullo jure positivo divino vel humano est hoc prohibitum, neque est praeceptum ut semper aliqua orandi forma, ex his quæ vel in Scripturis continentur, vel ab Ecclesia institutæ sunt; ergo non est necessarium ad honestatem orationis vocalis, ut certa forma verborum fiat. Quomodo au-

tem et de qua oratione intelligenda sit haec assertio, ex sequenti cap. constabit.

8. *Hæretorum fundamentum diruitur.* — Fundamenta hæretorum facilem habent responsionem. Nam Christus non dixit, Deum esse orandum in spiritu et veritate, quia mente et non corpore orandus sit, sed quia ad verum Deum dirigenda est oratio, quod est ipsum colere in veritate, et quia ex puro corde, et desiderio placendi illi orandum est, quod est illum in spiritu adorare, ut ibi Patres exponunt. Mitto Christum ibi fuisse locutum de adoratione visibili et legitima per verum sacrificium, ut exposui 3 part., disp. 74, sect. 4. Tamen hinc etiam retorquetur argumentum; nam si sacrificium dicitur fieri in spiritu et veritate, etiamsi actu corporali fiat, dummodo ex vera fide et religione fiat, eadem ratione vocalis oratio erit in spiritu et veritate, si ex vera fide, et gratia, et cum debita devotione, et attentione fiat. Unde Paul. aiebat, 1 Cor. 14: *Psallam spiritu, psallam et mente, quamvis psallere voce fiat.*

9. *Ratio eorumdem dissolvitur.* — Ad rationem autem hæretorum responsum jam est, nos non edere vocem orando, quia putemus Deum latere mentes nostras, neque quia Deus sensibiliter audiat; sed vel ut nos audiamus, et ita excitemur, vel ut alii audiant et aedificantur, vel etiam ut illi nobiscum et nos cum illis oremus, vel ut nomine omnium oremus, ut sequenti cap. dicetur, vel denique ut ore et lingua Deum colamus.

10. *Alii hæretici conrincuntur.* — Alii hæretici non indigent responsione, quia nullum afferunt fundamentum, vel supponunt alium errorem ab Ecclesia damnatum, nimurum in colendo Deum, non licere aliis ritibus aut verbis uti, nisi quæ in Scriptura Sacra continentur. Satis enim est ut non sint prohibita, si alioqui ex natura rei honesta sunt.

CAPUT II.

QUOTUPLEX SIT ORATIO VOCALIS, ET QUAS PARTES HABEAT?

1. *Primus modus dividendi orationem vocalis in publicam et privatam.* — Primum omnium dividi solet oratio in publicam et privata: potest autem oratio publica dici vulgari significacione, prout publicum distinguuntur contra occultum et secretum, et sic dicitur publica oratio, quasi accidentaliter, omnis illa quæ in loco publico fit, ita ut ab aliis videa-

tur, vel videri possit. Quomodo publice oravit Daniel, quando fenestris apertis in cœnaculo suo contra Jerusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, et adorabat, confitebaturque coram Deo suo, Daniel. 6, ubi subiungitur: *Viri ergo illi curiosius inquirentes, invenerunt Danielem orantem, et obsecrantem Deum suum.* Sic etiam populus christianus ter in die publice orat, audito signo ad Virginem salutandam. Hic vero non denominamus orationem publicam in hac significacione, quia est valde extrinseca denominatio, et accidentalis, nullaque proprietas orationis ex illa nascitur præter generalem conditionem actus honesti, nimurum ut serventur illæ circumstantiæ, quas in actione sacra et publica prudentia requirit, quas infra suis locis attingemus.

2. *Secundus modus dividendi eamdem orationem in publicam et privatam.* — Alio ergo modo dicitur oratio publica quasi per se, illa, quæ fit nomine publico, et non tantum privato, id est, quæ fit a sacerdote nomine Ecclesiae, seu quæ fit ab Ecclesia per ministros suos, ut tales sunt. Ita divus Thomas, d. q. 83, art. 12; Gloss. magna, in Clem. 1, de Reliq. et ven. Sanct.; et hoc genus orationis significavit Paul. ad Heb. 5, cum dixit: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constitutus in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, et sacrificia pro peccatis.* Quod enim de oblationibus et sacrificiis dicit, in orationibus etiam locum habet, nam omnium est eadem ratio. Unde in lib. de Eccl. dogm., c. 3, dicitur: *Obsecrationum sacerdotialium sacramenta respiciamus, quæ ab Apostolis tradita, in omni mundo, atque in omni Catholica Ecclesia uniformiter celebrantur, ut legem credendi lex statuat supplicandi, etc.* Privata ergo oratio ab hac publica distinguitur; privata enim est omnis illa, quam unusquisque sua auctoritate (ut sic dicam) et ut privata persona offert. Unde prior oratio publica est, etiamsi intra cubiculum clauso ostio solitarie, et summissa voce fiat. Hæc vero posterior privata est, etiamsi in templo vel in plateis fiat, juxta illud Pauli, 1 ad Corinth. 2: *Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus, similiter et mulieres, etc.*; nec satis distinguuntur hæc duo membra ex verborum forma, quæ in orando servatur. Nam, licet quis recitet horas canonicas ab Ecclesia institutas, si ita facit tantum ut privata persona, erit oratio privata, et non publica. Distinctio ergo ex ministerio et intentione per-

sonæ sumenda est; nam ut oratio sit publica, necesse est ut fiat a persona, quæ sit Ecclesiae minister deputatus ad orandum nomine suo, et quod ipse hac intentione oret, ut expletat munus suum, et consequenter necesse est ut oret modo præscripto ab Ecclesia ad orandum Deum nomine ipsius; omnis autem alia oratio, quæ has conditiones non habet, privata est.

3. *Alia orationis vocalis divisio juxta D. Bonaventuram.* — Secundo, dividi potest oratio ex Bonav., de Processu Relig., lib. 7, c. 3, in eam, quæ fit juxta aliquam certam formam verborum antea præscriptam, vel quæ fit verbis prolatis pro arbitrio et affectu orantis; ut enim Augustinus dixit, Epist. 121, verba orationis interdum sequuntur ex præcedenti affectu orationis, *qui ea format, ut claret;* interdum præcedunt, ut orans attendat, et affectus crescat. Quando ergo oratio vocalis sequitur ex affectu, ad clarificandum, seu exprimendum illum, tunc non solet fieri juxta præscriptam aliquam verborum formam, nisi fortasse contingat memoria retineri, et esse affectui orantis accommodata, quod accidentarium est; per se vero ac regulariter tunc verba formantur juxta affectum et capacitatem orantis. Et de hoc modo orandi recte intelligitur illud Ps. 15: *Lætatum est cor meum, et exultarit lingua mea.* Nam interna devotio interdum tanta est, ut non possit interius contineri, quin in exteriora verba prorumpat, sicut spirituale gaudium sensibilem affectum excitat, juxta illud: *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum,* Psalm. 83. Quando vero vocalis oratio præcedit affectum, et devotionem internam, tunc necesse est ut secundum aliquam formam verborum oranti propositam fiat, quia non fit nec formatur juxta affectum orantis, cum ille non supponatur; ergo necesse est ut præcedat, et per memoriam vel scripturam proponatur ipsi oranti, alioqui temere et casu fieret oratio.

4. *Ad omnem orationem præcedere generali affectum orandi, licet particularis subsequatur.* — Notanda differentia inter duos modos orandi. — *Alia differentia.* — Dices: quomodo fieri potest ut affectus orantis non præcedat verba orationis, nam vocum prolatio, si non procedat ex affectu orandi, non mereatur nomen orationis, quia re vera oratio non est, ut infra ostendemus; ergo nec distinctio Augustini habet locum, nec verum est verba orationis interdum præcedere affectum oran-